

УДК 784.692.5(477.52)

Гончаренко Олена

<https://orcid.org/0000-0002-5866-6839>

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

вул. Роменська, 87, 40000 Суми, Україна

тел. +380 95 805 3839, e-mail: honcharenko_olena@ukr.net

Досвід діалектного районування на підставі мелічних параметрів (весільні пісні Сумської області)

У статті акцентується увага на важливості вивчення та врахування мелічних параметрів для мелогографічного дослідження. Особливо наголошується на ролі звуковисотних чинників у процесах формування музичних діалектів та локальних стилів у так званих перехідних зонах – територіях контактування різних природних та історичних регіонів, до котрих належать і терени північного сходу України (адміністративна Сумська область). Описано найвиразніші ладові масиви, наводяться приклади уточнення характеристик та обрисів стильових ареалів на основі звуковисотного аналізу матеріалів. Окреслено загальну стильову конфігурацію регіону.

Ключові слова: весільні пісні, мелічні параметри, локальні музичні діалекти, стильові ареали, північний схід України, Сумська область.

Дослідження продовжує ряд студій автора, присвячених мелогографічному вивченню народнопісенної традиції Сумщини, базою для котрого став весільний обрядово-пісенний цикл. Головна специфіка регіону полягає в тому, що тут сходяться краї великих стильових масивів: Східного Полісся, Середньої Наддніпрянщини та Слобідщини, – утворених в різні часи в силу природно-географічних та історичних умов. Міграційні хвилі із центральних та правобережних земель України, тривалі міжрегіональні та міжнаціональні контакти з сусідами привели до формування своєї живої зони турбулентності, в якій постійно відбуваються процеси оновлення традиції як з позитивним результатом – виникнення яскравих і незвичайних стильових та морфологічних утворень, так і з від’ємним – занепад і відмирання деяких «екзотичних» локальних явищ, котрі поступаються місцем більш поширеним і популярним.

Тим цікавішим для вивчення постає питання діалектного районування терену, картина стильової конфігурації, що склалася тут на сьогодні. Мелогографічний інструментарій (див. [Клименко, 2010]) відкриває для такого дослідження широкі можливості.

Відомо, що у фольклорній традиції ритмічні та мелічні явища функціонують і поширюються часом незалежно одне від одного, складно

координуючись між собою, виявляючи відносну самостійність. Накладання ареалів мелічних та ритмічних структурно-стильових ознак, збіги ритмічних та висотних ізомел дають підстави говорити про значимість таких кордонів, їх не випадковість. Водночас, у різних локальних традиціях роль, вага ритмічних та мелічних чинників нерівнозначна, отже сам характер їх співвідношення, пріоритетність певних явищ порівняно з іншими суттєво впливає на стильову конфігурацію терену, даючи додаткові підстави для виокремлення певної діалектної зони.

Стало вже традиційним базувати мелотипологічні та мелоареалогічні дослідження насамперед на засадах ритмоструктурного аналізу, найбільш розроблених у слов'янській етномузикології. Натомість мелоаналітичний апарат поки що знаходиться в стадії активного формування, можливо тому дослідники часто не приділяють належної уваги звуковисотним параметрам, концентруючись на питаннях ритміки. Проте ладо-мелодична організація творів, фактурні особливості часто виступають не менш важливими, а іноді й визначальними показниками локального стилю і, зазвичай, вносять суттєві корективи в конфігурацію ритмоструктурних ареалів, отже їх вивчення є суттєвим компонентом мелоареалогічного дослідження, необхідним для виявлення діалектних зон досліджуваного регіону.

У попередніх публікаціях авторки було представлено результати структурно-стильового аналізу весільних мелотипів, які побутують на теренах Сумщини та спроби окреслення діалектних ареалів на основі ритмічної систематики [Гончаренко, 2008; 2017]. Мелічні та фонологічні критерії, виконавська специфіка задіяні були меншою мірою, з позицій географії їх розглянуто у статтях [Гончаренко, 2008; 2012].

На разі детальніше зупинимося на розгляді питань саме мелічної організації традиційних весільних пісень, зібраних безпосередньо в терені та знайдених в архівах та публікаціях (всього опрацьовано близько 5000 зразків). Мелотипологічний аналіз здійснювався за кількома основними параметрами: а) структурними – амбігусно-звукорядним і синтаксичним (визначення СЛК – системи ладових констант¹) та б) фонологічними – тип фактури та специфіка мелодичного розгортання, зокрема, характер кадансування². Картографування цих характеристик і зіставлення й порівняння їх з результатами ритмокомпозиційного аналізу дає підстави для формування картини діалектного районування терену.

Найсуттєвіша стильова опозиція спостерігається між північними та південними районами Сумської області, що відповідає протиставності природно-географічних зон Полісся – Наддніпрянщини і має також

---

¹ Термін Я. Мироненка.

² Див. [Енговатова, Ефименкова, 1991].

історичне підґрунтя. Це опозиція двох світів, двох відмінних «модусів мислення»³, своєрідним «вододілом» між якими стала течія річки Сейм.

Водночас ця природна межа, що розділяє два крупних історико-географічних ареали, не виглядає непроникною чітко прокресленою лінією. Певні структурно-стильові явища у місцях контактів з альтернативними елементами проявляють іноді несподівані, неоднозначні алгоритми поведінки: їх стосунки не можуть бути схарактеризованими лише через порівняння з простими арифметичними діями додавання чи віднімання, власне, зникнення чи набуття певних ознак при переході від однієї зони до іншої, хоча такий критерій також посідає важливе місце в характеристиках локальних діалектних стилів.

У багатьох випадках аналіз стильової ситуації на територіях сходження протиставних географічних або різночасового нашарування історичних традицій швидше викликає асоціації з певними фізичними чи хімічними процесами, як то дифузія або перетворення речовин. Якраз такий тип контактів демонструє традиційна культура Посейм'я. Тут утворилася своєрідна перехідна зона, що постає у вигляді широкої стильової смуги з характерною варіативністю ритмічних форм (зона рубатних ритмів), композиційною експериментальністю, ладовою мінливістю тощо. Саме тут проходить орієнтовна межа двох великих протиставних ладових масивів, що глобально маркують традиції півночі та півдня області.

На території Деснянського Полісся та Посейм'я яскраво виявляє себе дія типового для Полісся терцієвого «модусу мислення», котрий реалізується у весільних структурах, а також в аграрно-магічних жанрах господарчого річного циклу. Аналогічну ситуацію увиразнення своєрідної цілісної макрозони спостерігаємо і за типами багатоголосся (перевага ранніх форм гетерофонії та бурдону), і за способом оформлення музичної клаузули наспівів (широке застосування додаткових фонологічних ефектів у кадансовій зоні, серед яких найяскравішим є феномен «гукання»).

Водночас на рівні мелічної організації виявляються й характерні локальні ознаки, на підставі котрих стало можливим виокремлення компактних субдіалектних утворень, територіально обмежених стильових ареалів, сформованих у рамках базової східно-поліської традиції внаслідок складних міжрегіональних контактів. Їх зміна простежується на умовній вертикалі при рухові з півночі області на південний захід. Кожна з цих зон має свою специфічну історію формування і свій набір характерних ознак, свою «територію впливу», а також особливий характер контактів із сусідніми стильовими ареалами.

Серед них: північно-деснянська зона моноопорних (іноді з додатковою/альтернативною опорою на 2/П щаблі) наспівів на основі

³ Термін С. Грици.

мало- або нейтрально-терцієвого звукорядів у поєднанні з бурдоном і розгалуженою системою «гуканок» – традиція литвинів (нотація 1); північно-східний контактний українсько-російський ареал – зона великотерцієвих звукорядів, переваги гетерофонії з вкрапленнями бурдону та характерним глісандуванням у кадансах (нот. 2).

Південніше (середнє Посейм'я) заявляє про себе прихильність до протиставності опор (що є типовою для наддніпрянсько-слобідських наспівів). Як правило, це опозиція 1–3, 1–2 щаблів на основі вузькооб'ємних, переважно терцієво-квартових звукорядів з інтенсивним мелодичним освоєнням субзони, що розширює загальний діапазон до меж септими (нот. 3, 4). Активніше мелотворення сполучається тут із «вібруючою» гетерофонно-терцієвою або гетерофонно-бурдонною фактурою. З традиціями Подесення цю зону об'єднують різні види «гукання» (котре поступово зникає з рухом у південно-східному напрямку), а також кадансування з елементами фактурного розшарування – так званого «відгукування», явища, ареал якого поширюється далі на терени сусідньої Чернігівщини та уверх по Десні за межі української етнічної території⁴.

Отже, в цілому традиції Посейм'я демонструють характерні ознаки перехідної зони, що сполучає між собою масиви поширення поліського та наддніпрянського стильового мислення.

Структурно-стильові явища, які найвиразніше проявляються у зоні їхньої концентрації, за віддалення від епіцентру, як правило, мають тенденцію до розпорошення, втрати специфічності й подальшого зникнення. В окремих випадках певні елементи проявляють надзвичайну стійкість, не піддаючись тотальній асиміляції в новому стильовому контексті, тоді як локальна традиція виявляє здатність «прийняти» нове утворення, не руйнуючи його. Цікавим у цьому плані феноменом постає компактна стильова зона в басейні ріки Есмань. Знаходячись на маргінальних відносно сусідів теренах, вона демонструє залучення до свого «арсеналу» окремих елементів з контрастуючих традицій, котрі в нестандартному поєднанні породили нову стильову цілісність, виразний і пізнаваний місцевий стиль, ознаками якого є великотерцієва основа квартовоамбітусного звукоряду з яскраво вираженою альтернативністю опорних тонів, бурдонно-терцієва фактура і прийом октавного розщеплення унісону в кадансовій зоні (нот. 5).

Окремої уваги заслуговує також пісенна традиція горюнів, котра, вклинюючись у загальний україномовний і українськостильовий контекст, ще до недавнього часу зберігала свою виразну окремішність (про неї детальнішу інформацію знаходимо в роботах російських авторів – див. [Дорохова, 2008]).

Субдіалектна диференціація південних теренів Сумщини також значною мірою завдячує саме звуковисотним характеристикам. Кілька

---

⁴ Про різновиди «гукання» та їх поширення в регіоні див. [Гончаренко, 2012].

стильових ареалів, сконцентрованих уздовж річок Сули, Псла, Ворскли, проявляють горизонтально-діагональне членування наддніпрянсько-слобідського регіону. В цілому тут (за окремими винятками) спостерігається загальне розширення діапазону – перевага віддається квартовим та квінтовим наспівам з вираженою протиставністю опор, як правило це опозиція 1–4 або 1–5 шаблів (нот. 6). Серед яскравих надбань пісенної культури краю є застосування так званих триопорних наспівів з більш розгалуженою системою ладових опозицій (СЛК) 1, 2, 5 – переважно на «мінорній» основі. Цей феномен є породженням часів інтенсивного формування вторинних ритмічних форм, значною мірою пов'язаного з посиленням ліричної лінії у весільному ритуалі⁵. Наспіви такої ладової організації охоплюють всі території півдня області, але водночас виявляють ряд локальних ознак. Найповніше її характеристики виступають у течії Ворскли та Посуллі, де реалізація цієї ладової моделі увиразнюється ще й фактурним елементом гармонічного функціонального «сплавлення» терцієвого і квінтового тону як основної опозиції до головної опори. Другий шабель виступає додатковою альтернативою у серединних побудовах (нот. 7).

Течія Псла демонструє свою форму реалізації триопорного ладу на базі терцієво-квартового звукоряду, в якому роль головної опозиції лягає на протиставність 3-го та 1-го шаблів, а 2-й також залучається як додаткова альтернативна опора (Сумський район, наспіви вторинної ритмомоделі 53). У більшості ж випадків тут маємо справу з двоопорними наспівами в терцієво-квартовому діапазоні із залученням субтонів (нот. 8). У Краснопільському районі спостерігаємо специфічне явище: у наспівах на основі розспіваного шестидольника основна опозиція між 1-м та 2-м шаблями посилюється за рахунок варіювання і функціонального переосмислення навколоопорних тонів; у результаті протягом строфи відбувається свого роду ладова модуляція, перший шабель втрачає «лідерські» позиції, ладовий центр повністю переноситься на 2-й шабель (нот. 9). Відмінність цієї традиції простежується й у фактурних вподобаннях: на відміну від навколишніх зон застосування розвиненої гетерофонії, базованої на принципі терцієвого паралелізму, іноді з утворенням триголосних акордових співзвуч, зі значною роллю власне гармонічного фактору (особливо помітного у зразках обрядової лірики), у весільних наспівах басейну Псла базовою залишається класична гетерофонія з варіантними відхиленнями від унісону із домінуванням лінійного мислення.

Осередок тяжіння до вузьвооб'ємних (терцієво-квартових) звукорядів також виявився майже на південно-східній межі області

⁵ Поширений на суцільному масиві центрально- та південноукраїнських весільних традицій.

(Великописарівський район). Одночасне інтенсивне освоєння субзони, використання бурдонно-гетерофонних фактурних комплексів апелюють до стилістики Посейм'я, виказуючи можливе походження традиції.

Відзначимо ще одну специфічну ознаку, що виступає своєрідним маркером локального стилю Посулля – це використання «тончика». Фактурний прийом октавного дублювання основної мелодії «тонким голосом» постає яскравим свідченням спорідненості цих теренів з народновокальною традицією Полтавщини (нот. 10).

Загальна стильова картина теренів Сумщини ускладнюється ще й кількома концентрованими в минулому і дещо стертими, але ще відчутними зонами впливу південно-російських традицій, котрі входять у загально-український масив, утворюючи стильові клини в межиріччях Сейма й Клевені на Путивльщині, а також Ворсклі і Ворсклиці на південному сході області, замикаючи умовну географічну межу нашого дослідження.

Отже, передбачувана й історично зумовлена культурна неоднорідність досліджуваного регіону підтвердилася на всіх етапах вивчення. На підставі багаторівневого аналізу корпусу весільних обрядових наспівів з території етнографічного та етнічного порубіжжя на північному сході України вимальовується виразна картина стильової конфігурації терену. Говорячи образно, традиційна пісенна культура Сумщини нагадує своєрідний «пиріг-перекладинець», в якому базові стильові плити перемежовані різними локальними стильовими прошарками – зонами нестабільності, котрі ще донедавна були найпродуктивнішими осередками формо- та стилетворення.

Список використаної літератури і джерел

- Гончаренко, 2008 – Гончаренко Олена. Весільні наспіви силаборитмічної моделі 5+3 на території Сумщини: мелоареалогія. *Етномузика*: Число 5. Ред.-упор. Б. Луканюк. Львів, 2008. С. 40–66.
- Гончаренко, 2012 – Гончаренко Олена. Мелодфонетичні чинники діагностування локальних діалектів (за типами кадансування у традиціях північного сходу України). *Проблеми етномузикології*. Вип. 7. Київ, 2012. С. 63–71.
- Гончаренко, 2017 – Гончаренко Олена. Ритмика свадєбных напевов северо-востока Украины (мелогеографический аспект). *Tradicija ir dabartis*. 12. Scientific works. Klaipėda, 2017. С. 107–119.
- Дорохова, 2008 – Дорохова Е. Музыкально-фольклорная традиция горюнов в контексте восточнославянской традиционной культуры. *Мир традиционной музыкальной культуры*. Москва, 2008. С. 241–273.
- Енговатова, Ефименкова, 1991 – Енговатова Маргарита, Ефименкова Борислава. Звуковысотная организация русских народных песен в свете структурно-типологических исследований. *Звуковысотное строение народных мелодий (принципы анализа): Матер. науч.-практ. конф.* – Москва, 1991. – С. 49– 88.

- Клименко, 2010 – Клименко Ірина. Методичні проблеми сучасної мелоареалогії: з практичного досвіду документального картографування. *Проблеми етномузикології*. Вип. 5. – Київ, 2010. – С. 19–30.
- Клименко, 2004 – Клименко Ірина. Ритмоструктурна систематика весільних мелодій українсько-білоруського мелоареалу. *Проблеми етномузикології*. Вип. 2. – Київ, 2004. С.135-165.

References

- Honcharenko, O. (2008). Vesilni naspivy sylaborytmichnoji modeli 5+3 na terytoriji Sumshchyny: meloarealohija [Wedding chants of the 5 + 3 syllabic-rhythmic model on the territory of Sumy region: meloareology]. B. Lukaniuk (Eds.), *Etnomuzyka – Ethnomusik: Collection of scientific articles*. (Iss. 5), (pp. 40–66). Lviv [in Ukrainian].
- Honcharenko, O. (2012). Melofonetychni chynnyky diahnostuvannia lokalnykh dialektiv (za typamy kadansuvannia u tradytsijakh pivnichnoho skhodu Ukrajinny) [Musical-phonetic criteria diagnosing of local dialects (by cadencing types in the tradition of the northeast of Ukraine)]. I. Klymenko (Eds.), *Problemy etnomuzykolohiji – Problems of music ethnology: Collection of scientific articles*. (Iss. 7), (pp. 63–71). Kyiv: Ukrainian National Tchaikovsky Academy of Music, The Problematic Scientific Research Laboratory of Music Ethnology [in Ukrainian].
- Honcharenko, O. (2017). Ritmika svadebnykh napevov severo-vostoka Ukrainy (melogeografycheskij aspekt) [Rhythmic patterns of north-east Ukraine wedding songs (melo-geographic aspect)]. *Tradycja ir dabartis – Tradition & Contemporarity: Scientific works* (Iss. 12), (pp. 107–119). Klaipėda: Academy of Arts, Klaipėda University [in Lithuania].
- Dorokhova, E. (2008). Muzykalno-folklornaja traditsija horiunov v kontekste vostochnoslavianskoj traditsionnoj kultury [The musical folkloric tradition of goriuny in the context of the Eastern Slavics traditional culture]. *Mir traditsionnoj muzykalnoj kultury –The world of traditional musical culture: collection of works* (Iss. 174), (pp.241-273). Moscow [in Russian].
- Engovatova, V. & Efimenkova, B. (1991). Zvukovysotnaja orhanyzatsija russkikh narodnykh pesen v svete strukturno-typolohycheskikh issledovanij [The pitch organization of Russian folk songs in the light of the structural and typological studies]. *Mir traditsionnoj muzykalnoj kultury –The world of traditional musical culture: collection of works* (Iss. 174), (pp.6–44). Moscow, [in Russian].
- Klymenko, I. (2004). Rytmostrukturna systematyka vesilnykh melodii ukrainsko-biloruskoho meloarealu [Rhythmical structural systematics of wedding tunes of the Ukrainian-Belarusian meloareal]. I. Klymenko (Eds.), *Problemy etnomuzykolohiji – Problems of music ethnology: Collection of scientific articles*. (Iss. 2), (pp. 135-165). Kyiv, Ukrainian National Tchaikovsky Academy of Music, The Problematic Scientific Research Laboratory of Music Ethnology [in Ukrainian].
- Klymenko, I. (2010). Metodychni problemy suchasnoi meloarealohii: z praktychnoho dosvidu dokumentalnoho kartohrafuvannia [Methodological problems of melodic geography: from practical experience of documentary mapping]. I. Klymenko (Eds.), *Problemy etnomuzykolohiji – Problems of music ethnology: Collection of scientific articles*. (Iss. 5), (pp. 19–30). Kyiv: Ukrainian National Tchaikovsky Academy of Music, The Problematic Scientific Research Laboratory of Music Ethnology [in Ukrainian].

Нотні приклади⁶

1. Шостка – Глазове (фоноархів СОНМЦКіМ⁷)

Музична нотація для пісні «Шостка – Глазове». Вона складається з чотирьох рядків нот. Кожен рядок має підписаний текст під нотою. Над нотою вказано темп $\text{♩} = 172$ та динаміку *одна*. Рядок 1: *одна* На ат-хо-де мой та-та-чка, *всі* на ат-хо-де Гу! Рядок 2: *одна* Па-са-ді-ла *всі* а-рі-ши-ну ув га-ро-де Гу! Рядок 3: *одна* ...У га-ро-де, Рядок 4: *всі* Ра-сті, ра-сті, а-рі-ши-на, раз-ві-ва-йся. Гу!

2. Середина-Буда – Рожковичі (фоноархів СОНМЦКіМ).

Музична нотація для пісні «Середина-Буда – Рожковичі». Вона складається з чотирьох рядків нот. Кожен рядок має підписаний текст під нотою. Над нотою вказано темп $\text{♩} = 142$ та динаміку *одна*. Рядок 1: *одна* 2.В ме-не ма-ті ні сь-ва-я, Рядок 2: *всі* ра-на сь-не-да-ть ні да-ла, сь- Рядок 3: не-дан-ня, а-бе-дан-ня Рядок 4: с па-лу-ді-н-ка-м ра-зам, с па-лу-ді-н-ка-м ра [зам].

⁶ Всі нотації виконано автором.

⁷ Сумський обласний науково-методичний центр культури і мистецтв.

3. Конотоп – Духанівка (фоноархів автора).

Rubato

Музична партитура для голосу з акордами. Темпозначення: ≈ 148 (одна), ≈ 104 , $\approx 32-28$ (всі), ≈ 128 , ≈ 120 (одна). Ритми: 9/8, 6/8, 10/8, 7/8.

По - глянь, ма - ти да на мій по - го - сад,
 по - глянь, ма - ти, да на мій по - сад,
 всі дів - ча - та й у ко - сах си[дять]. У!
 У ко - сах си - ги - дять,

4. Білопілля – Дяківка (фоноархів Дубравіних).

Білопілля: Дяківка

Музична партитура для голосу з акордами. Темпозначення: ≈ 78 (одна), ≈ 4 (всі). Ритми: 7/8, 4/4, 7/8, 6/8, 5/8.

І - шли, і - шли ж дру - же - чки ж ря - до - чком
 Та по - миж зе - ле - ним са - до - чком,
 із - ло - ми - ли в'ї - то - чку зе - ле - не - ньку,
 на - ря - ди - ли Ка - те - чку й мо - ло - де[ньку]. Их!

5. Глухів – Некрасове (фоноархів СОНМЦКіМ).

Музична партитура для голосу та фортепіано. Темпозначення: $\text{♩} = 172$ одна. Ритми: 4+7, 12, 4+16, 8, 12, 4, 6. Текст пісні:

Про шай, про шай, Га - ло - чко, се-стро на - ша,
Ми не тво - ї по-дру - же - чки, у! ти не на - ша,
Роз - про - ща - є - мо - у! - сь з то - бо - ю
Як із рід - но - ю се - стро - ю - у!

6. Тростянець – Каменка (фоноархів СОНМЦКіМ).

Музична партитура для голосу та фортепіано. Темпозначення: $\text{♩} = 184$. Ритми: 8, 5, 4, 8, 8, 3, 6, 8. Текст пісні:

Ти ду - шень - ко, на - ша На - та - ша
Ви - ле - ну - ла зо - зу - ля,
з тем - но - го лу - га ше й дру - га,
ле - ті - ла, впа - ла, ку - ва - ла,
нас у дру - же - чки по - зва [ла].

7. Тростянець – Станова (фоноархів СОНМЦКиМ).

Музична партитура для пісні «Тростянець – Станова». Темпозначення: $\text{♩} = 150$. Метр: 6+18. Ключ: Bb . Пісню виконано двома голосами: «одна» (соло) та «всі» (хором).
 Текст пісні:
 Да єш ме не, мо - я не - нько, на да - льню - ю.
 На да - льню ю...
 Та й дай ме - ні зо - зу - ле - ньку са - до - ву - ю.

8. Лебедин – Кам’яне (фоноархів ПНДЛІМЕ НМАУ).

Музична партитура для пісні «Лебедин – Кам’яне». Темпозначення: $\text{♩} = 150$. Метр: 6+18. Ключ: Bb . Пісню виконано двома голосами: «одна» (соло) та «всі» (хором).
 Текст пісні:
 Да єш ме не, мо - я не - нько, на да - льню - ю.
 На да - льню ю...
 Та й дай ме - ні зо - зу - ле - ньку са - до - ву - ю.

9. Краснопілля – М. Бобрик (фоноархів СОНМЦКіМ).

одна

Шо в ба - тень - ка тай на ви - хо - ді,

всі

шо в ба - тень - ка тай на ви - хо - ді

по - са - ди - ла о - ріх у го - ро[ді].

The musical score is written in 6/8 time with a key signature of one flat. It consists of three systems of staves. The first system has a vocal line with the lyrics 'Шо в ба - тень - ка тай на ви - хо - ді,' and a piano accompaniment. The second system continues the vocal line with 'шо в ба - тень - ка тай на ви - хо - ді' and the piano accompaniment. The third system concludes with 'по - са - ди - ла о - ріх у го - ро[ді].'

10. Ромни – Піски (фоноархів СОНМЦКіМ).

одна

Од ба - те - нь - ка тай на о - ді - хо - ді,

всі

од ба - тень - ка тай на о - ді - хо - ді.

По - са - ди - ла о - ріх на го - род'...

The musical score is written in 13/8 time with a key signature of one flat. It consists of three systems of staves. The first system has a vocal line with the lyrics 'Од ба - те - нь - ка тай на о - ді - хо - ді,' and a piano accompaniment. The second system continues the vocal line with 'од ба - тень - ка тай на о - ді - хо - ді.' and the piano accompaniment. The third system concludes with 'По - са - ди - ла о - ріх на го - род'...' and the piano accompaniment. There are tempo markings '♩ ≈ 78' and '♩ ≈ 12' at the beginning of the first and second systems, respectively. A triplet of eighth notes is marked with a '3' in the first system.

Гончаренко Елена

Сумской государственной педагогический университет имени А. С. Макаренко

ул. Роменская, 87, 40000 Сумы, Украина

тел. +380 95 805 3839, e-mail: honcharenko_olena@ukr.net

Опыт диалектного районирования на основе мелических параметров (свадебные песни Сумской области)

Актуальность. В статье концентрируется внимание на важности вопросов изучения мелических параметров в мелогеографических исследованиях. Особо акцентируется роль мелодических факторов в процессах формирования музыкальных диалектов и локальных стилей в так называемых переходных зонах - территориях, где в результате контакта различных природных и исторических регионов интенсифицируются процессы стилеобразования. К таким зонам относятся территории северо-востока Украины (административная Сумская область).

Цель исследования - определить общую стилевую конфигурацию региона, раскрыть продуктивность мелоаналитического метода для уточнения характеристик и очертаний диалектных зон.

Методология. Исследование базируется на материале традиционных свадебных песен (всего около 5000 образцов). Мелотипологичный анализ осуществлялся на основе структурных и фонологических параметров, в дальнейшем применен метод документального картографирования. На основе полученных данных предпринята попытка выявления диалектно-стилевой структуры региона.

Результаты и выводы исследования. Наиболее существенная стилевая, в том числе и ладовая оппозиция наблюдается между северными и южными районами Сумской области, соответствующая противопоставлению природно-географических зон Полесья - Приднепровья. Своеобразным «водоразделом» между ними стало течение реки Сейм, где образовалась широкая переходная стилевая полоса с характерной усиленной вариативностью форм. Субдиалектная дифференциация внутри больших стилевых массивов в значительной степени обусловлена звуковысотными характеристиками. Локальные ареалы сконцентрированы преимущественно в бассейнах рек или появились в результате межрегиональных и межнациональных контактов. Таким образом, на территории Сумщины базовые стилевые плиты перемежаются различными локальными стилевыми слоями - зонами нестабильности, которые еще недавно были наиболее продуктивными очагами формо- и стилеобразования.

Ключевые слова: свадебные песни, мелические параметры, локальные музыкальные диалекты, стилевые ареалы, северо-восток Украины, Сумская область.

Goncharenko Olena

Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko

Romenska str., 87, 40000 Sumy, Ukraine

tel.: +380 95 805 3839, e-mail: honcharenko_olena@ukr.net

The Experience of Dialectal Zoning on the Basis of Melical Parameters (Wedding Songs of the Sumy Region)

Relevance of the study. The importance of studying and taking into account the melodic parameters for the melogeographical research is accented in this article. A special attention is paid to the role of the pitch factors in the processes of formation of the music dialects and the local styles within the so called transitional zones - the territories where the style formation processes are intensified due to the contact between the different natural and historical regions. These zones include the North-Eastern terrains of Ukraine (the administrative Sumy region).

The main objective of the research is to describe a general style configuration of the region, to expose the efficiency of the meloanalytical method for a specification and correction of the dialect zones' characteristics and landforms.

Methodology. The research is based on the material of the traditional wedding songs (about 5000 samples). The melotypological analysis was made by the structural and phonological parameters, then the documentary cartography method was applied. On the basis of the obtained data the attempt of an arranging the dialect-style structure of the terrain was made.

Results and conclusion. The most significant style opposition, including the mode one, is found between the Northern and Southern districts of the Sumy region, which is corresponding to the contraposition of the natural-geographical zones of the Polissia - Naddniprianshchyna.

The Seim river stream became the peculiar "water separation" between these zones, there appeared a wide transitional style strip with the specific intensified variability of the music forms. The subdialect differentiation within the huge style massives is largely based on the pitch characteristics. The local areals are mostly concentrated in the river basins or has been formed in consequence of the interregional and international contacts.

So on the Sumy region terrains the basic style plates are alternated by the different local style stratum - the zones of an instability, which have until recently been the most efficient centers of the form- and style-creation.

Keywords: wedding songs, melical parameters, local musical dialects, style areas, northeastern Ukraine, Sumy region.

Стаття надійшла до редакції 15.05.2018 р.